

Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ιλαρίωνας: «Να δοθεί η νέα ώθηση στην ανάπτυξη της εκκλησιαστικής ζωής»

– Σε τί κατά τη γνώμη Σας διαφέρει η κοσμική προσέγγιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών από την χριστιανική Ορθόδοξη;

– Το θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών συνδέεται άμεσα με το θέμα των αξιών. Κάθε άνθρωπος έχει δικαιώματα, αλλά ταυτόχρονα και ευθύνη απέναντι στον εαυτό μας, στην κοινωνία, και ως πιστοί να πούμε και για την ευθύνη μας απέναντι στο Θεό. Πως συντονίζεται αυτή η δοθείσα ελευθερία με την ευθύνη, την οποία επωμίζεται κάθε άνθρωπος;

Η ελευθερία συνίσταται στο ότι κάθε άνθρωπος είναι ελεύθερος να ζει όπως επιθυμεί εφόσον αυτό δεν βλάπτει τους άλλους και δεν παραβιάζει το νόμο. Π.χ. μπορούν να πουν ότι ο καθένας είναι ελεύθερος να διαλέγει για τον εαυτό του τον παραδοσιακό ή μη σεξουαλικό προσανατολισμό. Αυτό είναι εντάξει από τη φιλελεύθερη άποψη. Αλλά στη συνέχεια προκύπτει μια σειρά από προβλήματα στα οποία είναι αδύνατο να απαντήσουμε κατηγορηματικά. Τι σημαίνει η προσωπική επιλογή; Μπορεί ο άνθρωπος με την επιλογή του αυτή να βλάψει τους άλλους ανθρώπους; Λ.χ. τα ομοφυλοφιλικά ζευγάρια έχουν δικαίωμα καταχώρησης των ενώσεών τους επί των ιδίων αρχών όπως καταχωρούνται οι γάμοι παραδοσιακών ζευγαριών; Έχουν δικαίωμα υιοθεσίας παιδιών; Έχουν δικαίωμα προώθησης των τρόπων της ζωής του; Εάν το πρώτο αφορά στον τομέα προσωπικών ελευθεριών, όλα όσα ακολουθούν αφορούν στον τομέα δημόσιας ηθικής η οποία δεν πρέπει να διέπεται μόνο από τις προσωπικές προτιμήσεις του ανθρώπου, αλλά και τους νόμους, τα ηθικά θεσπίσματα και από έναν κώδικα τιμής.

Τώρα σε κάποιες χώρες οι ομοφυλοφιλικές ενώσεις έχουν εξομοιωθεί πλήρως με τον παραδοσιακό γάμο. Σε ορισμένα μέρη, π.χ. η σύναψη της ομοφυλοφιλικής ενώσεως επιφέρει την απαλλαγή στρατεύσεως με επίκληση των ιδίων λόγων όπως γίνεται όταν απαλλάσσεται κανείς σε περίπτωση γάμου. Υπάρχουν χώρες όπου τα ομόφυλα ζευγάρια επιτρέπονται να υιοθετούν παιδιά.

Πρόσφατα διάβασα πως σε ένα ομόφυλο ζευγάρι γυναικών στην Αμερική το οποίο υιοθέτησε ένα αγόρι, το παιδί αυτό αφού έκλεισε τα πέντε του χρόνια δήλωσε ότι θέλει να γίνει κορίτσι. Τώρα πρόκειται να υποβληθεί σε εγχείριση αλλαγής φύλου. Κατά τη γνώμη σας, αυτό το δήλωσε επειδή είναι πράγματι ώριμο για να λαμβάνει μια τόσο σημαντική απόφαση ή μήπως αυτές οι δυο γυναίκες του έβαλαν στο νου του ότι δεν είναι αγόρι αλλά κορίτσι; Τώρα θα υποβληθεί σε εγχείριση, αλλά αργότερα καθώς μεγαλώσει ίσως και να σκεφτεί για το συμβάν αυτό, αλλά ο δρόμος της

επιστροφής δεν υπάρχει! Από το παράδειγμα που παρέθεσα βλέπουμε σοβαρές επιπτώσεις στις οποίες μπορεί να μας οδηγήσει η εφαρμογή των κοσμικών αξιών στο κοινωνικό επίπεδο.

Με άλλα λόγια ο κάθε άνθρωπος είναι ελεύθερος να ζήσει όπως θέλει, αλλά εγείρονται πολλά ερωτήματα και έχουμε θέμα για να σκεφτούμε σε περίπτωση εάν ο τρόπος της ζωής του αντιβαίνει στους θεμελιωδείς κανόνες της δημόσιας ηθικής (όχι οπωσδήποτε θρησκευτικής), σ' εκείνους τους κανόνες τους οποίους ακολούθησε η ανθρωπότητα στο διάβα των αιώνων και διά των οποίων εξασφάλιζε την αναπαραγωγή της.

– Τώρα στη Δητική Ευρώπη παρατηρείται η αύξηση αντιχριστιανικών τάσεων. Π.χ. απελύθη μια κυρία στην Αγγλία επειδή φορούσε σταυρό, στην Πολωνία σε πρωτάθλημα ποδοσφαίρου απαγορεύθηκε η προσεύλευση όσων φοράνε σταυρό. Ποια είναι η αντίδραση της Εκκλησίας;

– Πάντοτε αντιδρούμε σε αυτά τα επεισόδια: προβαίνουμε σε δηλώσεις, πραγματοποιούμε συναντήσεις με πολιτικούς. Ταξιδεύω τακτικά στο εξωτερικό (αυτή είναι η ιδιαιτερότητα της θέσεώς μου) και βεβαίως πάντα λέμε ότι ο κάθε άνθρωπος δεν έχει δικαίωμα μόνο να ανήκει σε α' ή β' θρησκεία. αλλά και να δηλώνει αυτό ανοιχτά και ακόμα να φοράει τα θρησκευτικά σύμβολα σε περίπτωση εάν το κρίνει απαραίτητο ή του αρέσει αυτό.

Η μαχόμενη εκκοσμίκευση, η οποία πολλές φορές εκδηλώνεται στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης καθώς και σε άλλες τινές περιοχές του κόσμου, οφείλεται στην ιδέα περί υποχρεωτικής υπάρξεως των θρησκευτικών δογμάτων μέσα στα καθιερωμένα γι' αυτά πλαίσια, δηλαδή σε γκέτο. Φοβούνται λ.χ. ότι εάν υπάλληλος α' ή β' εταιρίας φοράει σταυρό, μήπως αυτό θα προκαλέσει αγανάκτηση εκπροσώπων των άλλων θρησκειών. Ωστόσο στην πραγματικότητα οι εκπρόσωποι των παραδοσιακών θρησκειών συνυπάρχουν καλώς εκεί όπου υφίστανται οι σχετικές προϋποθέσεις.

Μπορούμε να παραθέσουμε παράδειγμα και της χώρας μας, όπου επί αιώνες συνυπήρχαν ειρηνικά οι οπαδοί του Ορθόδοξου χριστιανισμού και του Ισλάμ, άλλων παραδοσιακών θρησκειών, όπου η παρουσία των θρησκευτικών συμβόλων στο δημόσιο τομέα δεν προκαλεί αγανάκτηση.

Δυστυχώς οι εντελώς διαφορετικές τάσεις παρατηρούνται τώρα σε χώρες του αραβικού κόσμου της λεγόμενης «αραβικής άνοιξης», όπου κατ' αρχάς υπό το πρόσχημα του αντιδημοκρατικού χαρακτήρα τους ανατρέπονται τα εκείθεν καθεστώτα και εν συνεχεία στα εδάφη αυτά αρχίζει απλά όργιο παραβάσεων και επικρατεί χάος. Και όσοι χριστιανοί επί αιώνες ζούσαν σε αυτά τα μέρη σήμερα κινδυνεύουν να εξαφανιστούν: γίνεται η μαζική μετανάστευση των χριστιανών από την ως άνω περιοχή.

Η Εκκλησία μας, οι εκκλησιαστικές αρχές και υπό την ηγεσία μου Τμήμα Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων συνέχεια εγείρουμε τα προβλήματα αυτά. Επιπλέον καλούμε στη δημιουργία ενός μηχανισμού, όπου να συμμετάσχουν οι πολιτικοί ηγέτες προς επίλυση αυτού του φλέγοντος θέματος. Αυτό ειδικότερα είπα κατά τη συνάντηση των εκπροσώπων των παραδοσιακών θρησκειών με τον τότε υποψήφιο Πρόεδρο της Ρωσίας και νυν εκλεγέντα Πρόεδρο κ. Βλαδίμηρο Βλαδίμηροβιτς Πούτιν.

– Τα τελευταία έχουμε γίνει μάρτυρες πολλών μεταρρυθμίσεων στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Ρωσίας. Άραγε ποιος είναι ο λόγος και που αποβλέπουν;

– Η μεταρρύθμιση της εκκλησιαστικής διοίκησης η οποία πραγματοποιείται από τον Αγιώτατο Πατριάρχη Κύριλλο σχεδιάσθηκε ακόμα από την Τοπική Κληρικολαϊκή Σύνοδο 1917-1918. Αλλά εκείνη την εποχή για ευκατανόητους αντικειμενικούς λόγους η υλοποίηση αυτής ήταν αδύνατη. Επί πολλά χρόνια η Εκκλησία ευρίσκετο υπό διωγμό ενώ αργότερα μετά την κατάλυση της Σοβιετικής Ένωσης υπήρξε περίοδος αναγεννήσεως, αποκαταστάσεως των εκκλησιαστικών δομών, οι οποίες έφτασαν το επίπεδο στο οποίο ευρίσκονται τώρα.

Με τη μεταρρύθμιση ο Αγιώτατος Πατριάρχης και οι εκκλησιαστικές αρχές επιδιώκουν έναν πολύ συγκεκριμένο σκοπό. Συνίσταται κυρίως στη νέα ώθηση στην ανάπτυξη της εκκλησιαστικής ζωής, ώστε εκεί, όπου ο Επίσκοπος έχει ήδη δημιουργήσει βασικές δομές και ίδρυσε ενορίες να μην διασκορπίζει τις δυνάμεις του αλλά να επικεντρώνεται στην κεντρική περιφέρεια. Εκεί δε όμως όπου έχει ακόμα πολύ δουλειά, εγκαθίστανται νέοι αρχιερείς, οι οποίοι πρέπει να χτίζουν Καθεδρικούς Ναούς, να δημιουργήσουν γραφεία Επισκοπής, να ιδρύσουν νέες ενορίες. Είναι μέσα στα συμφέροντά τους διότι τους έχει παραχωρηθεί εν πολλοίς μια «ακαλλιέργητη γη».

Έχουμε μάθει να λέμε ότι τα τελευταία εικοσαετία γίνεται η αναγέννηση της Εκκλησίας. Παντού βλέπουμε νέους Ιερούς Ναούς, Μονές, αλλά συχνά λησμονούμε ότι αυτή η αναγέννηση αφορά κυρίως τις μεγαλουπόλεις και καμιά φορά δεν φτάνει στα λεγόμενα ενδότερα της χώρας, όπου από την αδράνειά μας ή ελλιπή ενέργεια επωφελούνται οι αιρέσεις ή αλλοδαποί μισσιονάριοι. Έρχονται εκεί και χτίζουν τους ευκτήριους οίκους τους. Αυτό ισχύει για πολλές απομακρυσμένες περιοχές της Ρωσίας όπως η Άπω Ανατολή ή ο Ακραίος Βορράς, όπου συχνά τώρα πραγματοποιεί τις ποιμαντικές του επισκέψεις ο Αγιώτατος Πατριάρχης. Ταξιδεύοντας σ' εκείνα τα μέρη διαπιστώνει ιδίοις όμμασι ότι έχει γίνει κάτι εκεί, αλλά πολύ περισσότερα πρέπει ακόμα να γίνει.

Η διαίρεση μιας εκκλησιαστικής επαρχίας σε μικρότερες Επισκοπές και η αναβάθμισή της σε Μητρόπολη οφείλεται είτε στο μεγάλο αριθμό ενοριών (ένας Επίσκοπος αδυνατεί να επισκεφθεί προσωπικά 500 έως 600 ενοριακές κοινότητες), είτε στην υπερβολικά μεγάλη έκτασή της, είτε στις δυσκολίες μετακίνησης, όταν η απόσταση από μια άκρη της επαρχίας έως την άλλη

καλύπτεται σε πέντε ώρες πτήσεως.

Στις ως άνω περιπτώσεις ιδρύονται νέες επαρχίες με την τήρηση των παλαιών δομών. Π.χ. η επαρχία Σαμάρας αναβαθμίστηκε σε Ιερά Μητρόπολη Σαμάρας. Αυτό σημαίνει ότι διατηρουμένων των ιδίων εδαφικών συνόρων ο Επίσκοπος της πρωτεύουσας της περιφέρειας αποκτά τη δυνατότητα να επικεντρώσει τις προσπάθειές του σε λιγότερες αριθμητικά ενορίες και υπό τη διοίκησή του ιδρύματα. Ταυτόχρονα έρχονται δυο νέοι Επίσκοποι, οι οποίοι ασχολούνται με πόλεις και χωριά, στους οποίους παλαιότερα δεν δινόταν τόσο μεγάλη σημασία. Παράλληλα ο πρεσβύτερος Επίσκοπος – Μητροπολίτης παραμένει συνδετικός κρίκος αυτής της αλυσίδας.

Αυτή η διοικητική μεταρρύθμιση έχει ήδη φέρει καλούς καρπούς όπως δείχνει η πρακτική.

– Τώρα στο πρόγραμμα σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα ενταχθεί ένα νέο μάθημα «Οι αρχές της θρησκείας». Κατά τη γνώμη Σας, ποιος πρέπει να το διδάσκει; Ποιος είναι επίσης ο ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ρωσίας στην παιδαγωγική διαδικασία;

– Είναι πολύ καλά ότι εδόθη η δυνατότητα διδασκαλίας στα σχολεία «Των αρχών του θρησκευτικού πολιτισμού και της κοσμικής ηθικής». Αλλά αυτό που έγινε δεν επαρκεί. Πρώτον, διότι αυτό το μάθημα προβλέπεται να διδάσκεται μόνο σε παιδιά Δ΄ Δημοτικού, δεύτερον, η διδασκαλία του ως άνω μαθήματος στις περισσότερες περιπτώσεις θα γίνει από ανθρώπους ολιγομαθείς και άσχετους. Σε καλύτερη περίπτωση παρακολουθούν οι ίδιοι το πρόγραμμα βασικής κατάρτισης διάρκειας δυο εβδομάδων, ενώ ορισμένοι αρχίζουν εκ του μηδενός. Είναι δυνατόν να διδάξει κανείς μαθηματικά μετά από μόλις δυο εβδομάδες μελέτη μαθηματικών; Γιά κάποιο λόγο θεωρούν ότι η διδασκαλία θρησκευτικών μπορεί να γίνει με αυτό τον τρόπο.

Φρονώ ότι σε τελική ανάλυση πρέπει να διαμορφωθεί η κατάσταση όταν τα θρησκευτικά δόγματα θα είναι εκείνα τα οποία θα φέρουν ευθύνη για τη διδασκαλία θρησκευτικών στα σχολεία. Έζησα για μια εξαετία στην Αυστρία, η οποία είναι μια κοσμική δημοκρατική δυτική χώρα, αλλά σε κάθε σχολείο και μάλιστα σε κάθε τάξη του δευτεροβάθμιου εκπαιδευτικού ιδρύματος διδάσκονται τα θρησκευτικά και μάλιστα από κληρικούς των σχετικών ομολογιών. Σε περίπτωση εάν στο σχολείο φοιτούν τουλάχιστον δυο ή τρεις Ορθόδοξοι χριστιανοί προσκαλείται Ορθόδοξος κληρικός, ο οποίος κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου σπουδών τους διδάσκει θρησκευτικά αμειβόμενος από το κράτος.

Είναι ακατανόητό γιατί σε μια κοσμική δυτική Αυστρία τα Ορθόδοξα παιδιά, τα οποία φοιτούν σε ένα κοσμικό σχολείο έχουν δυνατότητα να σπουδάζουν τον Ορθόδοξο χριστιανισμό, τον οποίο τους διδάσκει ένας Ορθόδοξος κληρικός, ενώ στη χώρα μας, όπου περισσότεροι από 70% κάτοικοι

πρεσβεύουν την Ορθόδοξη πίστη, ένας κληρικός ή λαϊκός, που έχει πάρει εντολή από την Εκκλησία και όχι από το κοσμικό υπουργείο, δε μπορεί να διδάσκει το σχετικό μάθημα «Των αρχών του θρησκευτικού πολιτισμού». Πιστεύω ότι αυτή η κατάσταση με την πάροδο του χρόνου πρέπει να διορθωθεί. Και μάλιστα η διδασκαλία των θρησκευτικών να γίνει όχι μόνο στην Δ΄ Δημοτικού αλλά και σε άλλες τάξεις του σχολείου.

– Πείτε μας για τη δημιουργική πορεία του ορατορίου «Τα κατά Ματθαίον Πάθη»...

– Το ορατόριο «Τα κατά Ματθαίον Πάθη» συνετέθη το 2006. Έκτοτε εκτελέστηκε περίπου σαράντα φορές σε διάφορες πόλεις της Ρωσίας και σε πολλές χώρες του εξωτερικού. Κάθε φορά παρατηρούσα ότι ανεξαρτήτως ακροατηρίου, γλώσσας, πίστεως, αυτό το έργο έυρισκε ζωντανή απήχηση. Νομίζω ότι αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι στο ορατόριο «Τα κατά Ματθαίο Πάθη» την πρωταρχική θέση καταλαμβάνει το θέμα, το οποίο είναι καθολικής σημασίας και ανήκει σε όλη την ανθρωπότητα. Η ψυχή του κάθε ανθρώπου, ακόμα και όσων δεν είναι της Εκκλησίας, ανταποκρίνεται στο θέμα.

Η μουσική του ορατορίου βασίζεται στην Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση και προέρχεται από την προσωπική μου εμπειρία όχι τόσο ως μουσικού, συνθέτη, όσο ως κληρικού. Μέσα από αυτή προσπάθησα να μεταφέρω στους ανθρώπους εκείνα τα συναισθήματα και διαθέσεις, τις οποίες βιώνουμε κατά τη συμμετοχή μας στις ακολουθίες της Μεγάλης Εβδομάδας. Θα ήθελα να μεταφέρω την ατμόσφαιρα του Ναού στη θεατρική σκηνή, ώστε έστω και μια βραδιά η αίθουσα συναυλιών ή θέατρο να μετατραπούν σε Ναό, όπου οι άνθρωποι προσεύχονται και δοξάζουν το Θεό, και δεν έχουν προσέλθει για διασκέδαση.

Η συνέντευξη παρατίθεται σε συντομευμένη μορφή.